

Suomen koulutustaso kansainvälisessä vertailussa

Mika Tuononen

Suomalaisten koulutustaso on korkea – vai onko näin sittenkään?

Korkeakoulutuksen laajuudesta ja mahdollisesta ylimitoituksesta on keskusteltu julkisuudessa paljon viime aikoina. Kansainvälisesti vertaillen korkeakouluasteen suorittaneiden osuus väestöstä ei ole Suomessa kuin OECD-maiden keskitasoa, vaikkakin korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus kasvaa nopeasti.

KANSAKUNNAN INHIMILLINEN PÄÄOMA koostuu monista tekijöistä, joista yksi tärkeimmistä on väestön koulutustaso. Väestön koulutustasoa mittaessa tarkastellaan yleensä koulujärjestelmäkoulutuksen tutkinnon suorittaneiden osuutta väestöstä. Tämä väestön pohjakoulutustaso muodostaa kivijalan, jolle kansakunnan taidot ja henkinen pääoma rakennetaan. Mitä kansainvälinen vertailu kertoo suomalaisten koulutustasosta?

Korkeakouluasteen suorittaneiden osuus väestöstä on Suomessa vain OECD-maiden keskitasoa

Julkisuudessa on keskusteltu viime aikoina paljon korkeakoulukoulutuksen laajuudesta ja mitoituksesta. Keskustelussa on usein nostettu esiin kysymys ylikouluttautumisesta ja epäilty, että Suomessa jo liian suuri osa ikäluokasta koulutetaan korkeakoulututkintoon asti. Keskustelussa on esiintynyt hyvin monenlaisia prosenttiosuuksia tietona siitä, kuinka suuri osa väestöstä suorittaa korkeakoulututkinnon. Tätä selittää se, että koulutuksen laajuutta voidaan tarkastella eri tavoin ja eri käsittein näkökulmasta riippuen. Lisäksi joukossa lienee myös ollut väärinymmärryksiä ja virheellisiäkin tuloksia.

OECD:n julkaisema vuosittainen Education at a Glance -koulutusindikaattoriraportti on johtava kansainvälinen koulutustilastojulkaisu. Raportti ilmestyi jälleen viime syyskuussa. OECD:n julkaisussa on useita indikaattoritarkasteluja väestön koulutustasosta. Raportissa käytetään vertailuissa kansainvälisen koulutusluokituksen ISCED:n koulutusasteita (Korkea-asteen koulutuksen luokittelu Suomessa, ks. taulukko 1).

OECD-vertailun perusteella korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus väestöstä ei ole Suomessa poikkeuksellisen korkea. Korkeakouluasteen tutkinnon suorittaneiden osuus on Suomessa OECD-maiden keskitasoa, ja se on useissa Suomen kilpailijamaissa Suomea korkeampi. Korkeakouluasteen tutkintoihin sisältyvät ammattikorkeakoulu- ja yliopistotutkinnot.

Suomessa 17 prosenttia 25–64-vuotiaasta väestöstä on suorittanut korkeakouluasteen tutkinnon. OECD-maiden keskiarvo on 16 prosenttia. Kärki- ja pohjoismaissa Yhdysvalloissa ja Norjassa 29 prosenttia väestöstä on suorittanut korkeakouluasteen tutkinnon. Suomen korkeakouluasteen suorittaneiden osuus on Pohjoismaiden alhaisin (kuvio 1).

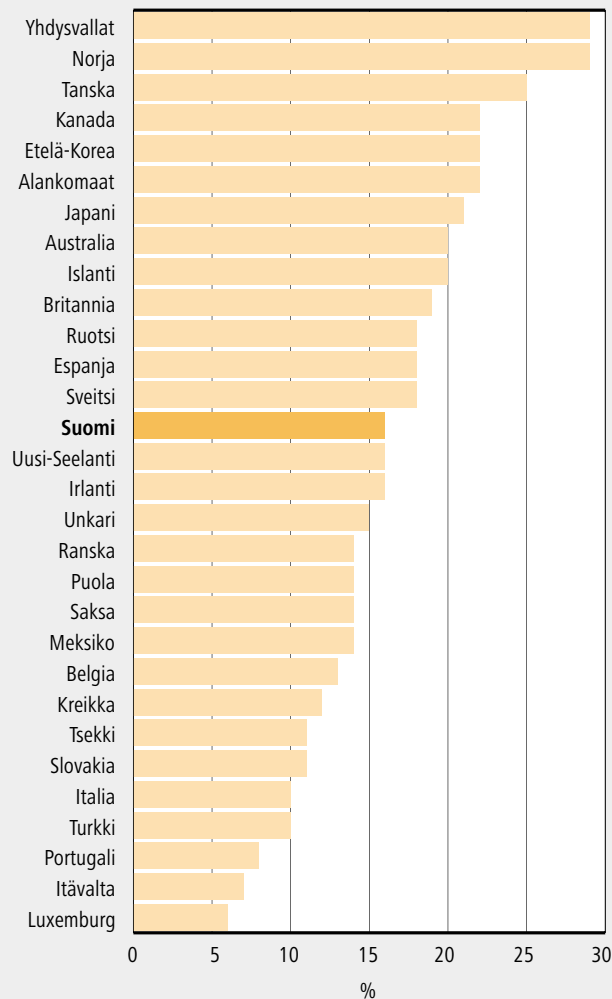
Nuoret ovat OECD-maissa yleisesti vanhempia ikäluokkia koulutettumpia. OECD-maat ovat viime

vuosikymmeninä lisänneet korkeakoulutuksen laajuutta ja määrää. On katsottu, että työmarkkinat tarvitsevat yhä paremmin koulutettua työvoimaa. Korkeakouluasteen suorittaneiden osuus 25–34-vuotiaasta väestöstä on OECD-maissa keskimäärin 20 prosenttia, kun se 55–64-vuotiaiden ikäluokassa on 12 prosenttia. Suomessa korkeakouluasteen suorittaneiden osuus on 25–34-vuotiaiden ryhmässä 23 prosenttia ja 55–64-vuotiaiden ryhmässä 12 prosenttia, eli Suomessa nuorten ikäluokkien koulutustaso on noussut hieman OECD:n keskiarvoa nopeammin. Ripeintä nousu on ollut Etelä-Koreassa,

jossa 30 prosenttia 25–34-vuotiaista on suorittanut korkeakouluasteen tutkinnon, kun 55–64-vuotiaista vain yhdeksällä prosentilla on korkeakoulututkinto.

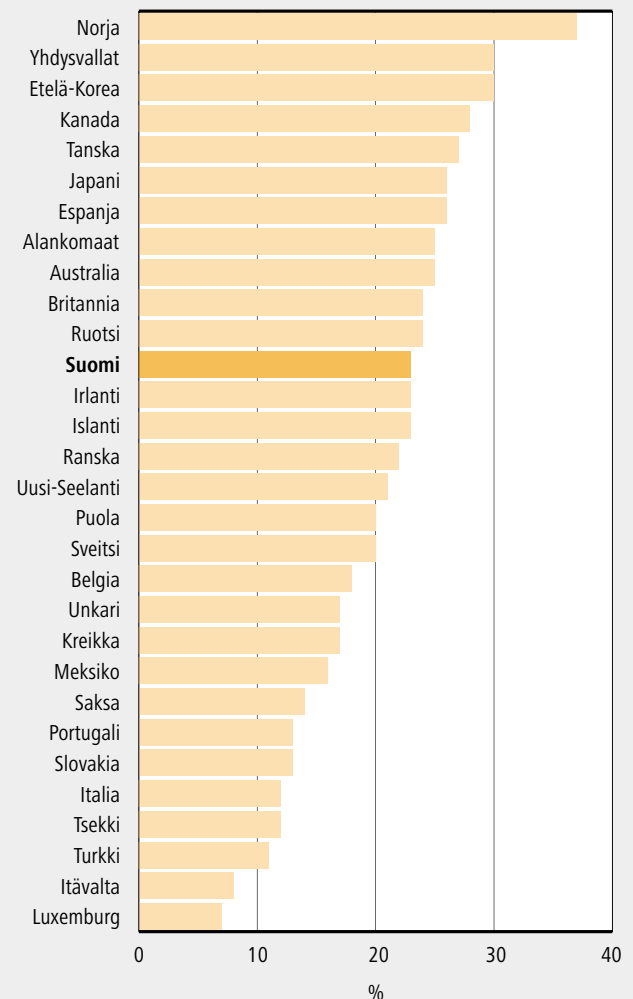
Nuorten 25–34-vuotiaiden ikäryhmässäkin Suomi ei yllä aivan OECD-kärkeen, kun tarkastellaan korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuutta. Suomi on hyvää OECD-maiden keskitasoa 23 prosentin osuudellaan (kuvio 2). OECD-maiden keskiarvo on jo edellä mainittu 20 prosenttia. Kärkimaisissa Norjassa, Yhdysvalloissa ja Etelä-Koreassa osuus ylittää 30 prosenttiin tai ylittää sen. Poh-

Kuvio 1.
Korkeakouluasteen (ISCED 5A/6) suorittaneiden osuus 25–64-v. väestöstä OECD-maissa vuonna 2003.

Lähde: Education at a Glance. OECD Indicators 2005. OECD 2005

Kuvio 2.
Korkeakouluasteen (ISCED 5A/6) suorittaneiden osuus 25–34-v. väestöstä OECD-maissa vuonna 2003.

Lähde: Education at a Glance. OECD Indicators 2005. OECD 2005

joismaisessa vertailussa Suomi yltää nuorten ikäluokassa Islannin tasolle, mutta muissa Pohjoismaissa korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus on korkeampi kuin Suomessa.

Korkea-asteen suorittaneiden osuus Suomessa on OECD-kärkeä

Tilanne näyttää erilaiselta, jos tarkastelun kohteeksi otetaan korkeakouluasteen sijasta laajempi käsite *korkea-asteen* suorittaneet (taulukko 1). Korkeakouluasteelle (ISCED 5A/6) luokitellaan ammattikorkeakoulu- ja yliopistotutkinnot sekä jo poistuneet ammatillisen korkea-asteen tutkinnot, jotka on korvattu ammattikorkeakoulukoulutuksella. Ammatillisen korkea-asteen koulutus käsitti lähinnä niin sanotun opistoinsinöörien koulutuksen. Korkeasteelle (ISCED 5/6) luokitellaan edellä mainittujen tutkintojen lisäksi opistoasteen ammatilliset tutkinnot. Opistoasteen ammatillinen koulutus on Suomessa vast'ikään päättynyt ja myös se on korvattu ammattikorkeakoulukoulutuksella.

Suomi nousee aivan OECD-kärkimaiden joukkoon, kun vertaillaan korkea-asteen suorittaneiden osuutta väestöstä. Tämä johtuu opistoasteen ammatillisen koulutuksen suorittaneiden suuresta määrästä. Suomessa 33 prosenttia 25–64-vuotiaasta väestöstä on suorittanut korkea-asteen tutkinnon. Osuus on suurempi vain Kanadassa, Yhdysvalloissa, Japanissa ja Ruotsissa. OECD-maiden keskiarvo on 24 prosenttia (kuvio 3).

Opistoasteen ammatillisen koulutuksen eli ISCED 5B -tasaisen koulutuksen suorittaneiden

osuus on Suomessa OECD-maiden korkeimpia. Opistoasteen suorittaneiden osuus 25–64-vuotiaasta väestöstä on Suomessa yhtä suuri kuin korkeakouluasteen suorittaneiden osuus, 17 prosenttia. Suomessa on siis kansainvälisesti vertaillen runsaasti opistoasteella koulutuksensa saaneita merkonomeja ja tekniikoita. Opistoasteen koulutuksen päättymisestä johtuen tämän koulutuksen suorittaneiden osuus on laskemassa nuorten ikäluokissa ja lasku kiihtyy lähivuosina.

Suomen korkea-asteen koulutuksessa on siis tapahtunut rakenteellinen muutos, jossa opistoasteen koulutus on korvautunut ammattikorkeakoulukoulutuksella. Tänä päivänä Suomen korkea-asteen koulutus käsittää vain korkeakouluasteen koulutuksen (ammattikorkeakoulu ja yliopistot), kun opistoasteen koulutus on kokonaan poistunut. Väestön koulutusrakennetiedoissa korkeimpana koulutuksenaan opistoasteen suorittaneet säilyvät kuitenkin niin kauan kuin lukeutuvat niihin ikäluokkiin, joiden koulutustasoa seurataan eli vuosikymmenien ajan.

Kansainvälisessä vertailussa Suomen korkea-asteen suorittaneiden osuus väestöstä on siis korkea, mutta korkeakouluasteen suorittaneiden osuus on vielä vain OECD-maiden keskitasoa. Ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon suorittaneita ei siis vielä ole Suomessa kansainvälisesti vertaillen poikkeuksellisen paljon.

Korkea-asteen suorittaneiden osuuden kehitystä tarkasteltaessa on muistettava, että opistoasteen koulutus on Suomessa päättynyt ja korvautunut ammat-

Taulukko 1.
Korkea-asteen koulutuksen luokittelu Suomessa.

KANSAINVÄLISEN KOULUTUSLUOKITUKSEN ISCED:N ASTEET	PÄÄSISÄLTÖ SUOMEN KOULUTUSJÄRJESTELMÄSSÄ
ISCED 5/6 (sisältää ISCED 5B:n ja ISCED 5A/6:n)	Korkea-aste
ISCED 5B	Alin korkea-aste Opistoasteen ammatilliset tutkinnot, esim. merkonomi ja tekniikko (koulutus poistunut)
ISCED 5A/6	Korkeakouluaste Ammatillisen korkea-asteen tutkinnot, esim. opistoinsinöörit (koulutus poistunut) Ammattikorkeakoulututkinnot Yliopistotutkinnot

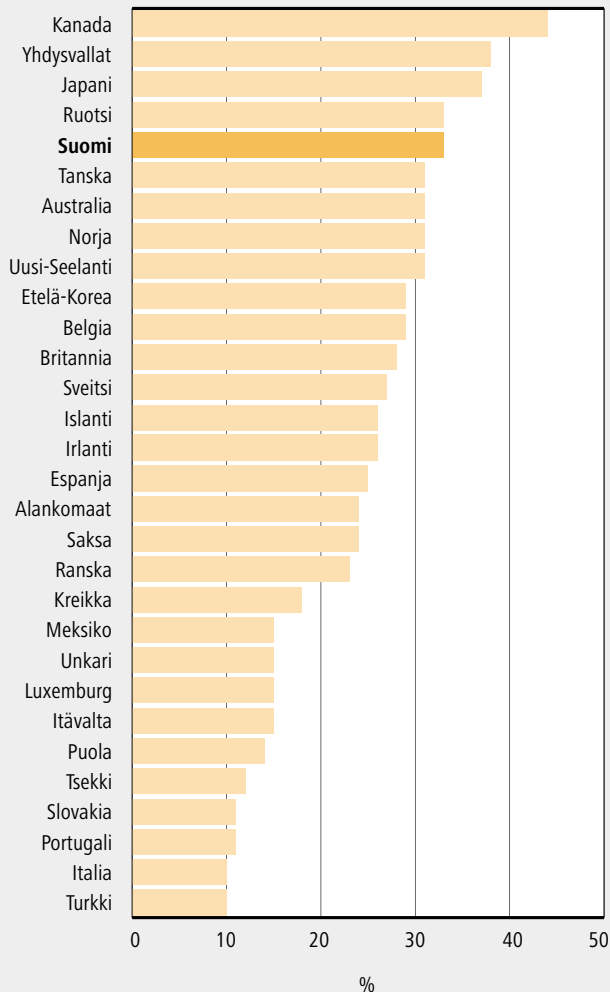
tikorkeakoulukoulutuksella. Samaan aikaan kun yhä useammalla nuorella on ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinto, opistoasteen tutkinnon suorittaneiden osuus nuorissa ikäluokissa pienenee. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus kasvanee tästä syystä lähivuosina vain melko maltillisesti.

Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus väestössä on ripeässä kasvussa

Väestön koulutusrakenneindikaattorien lisäksi OECD tuottaa indikaattoreita odotusarvoista, jotka ennakoivat tulevaa kehitystä. OECD:n laskemi-

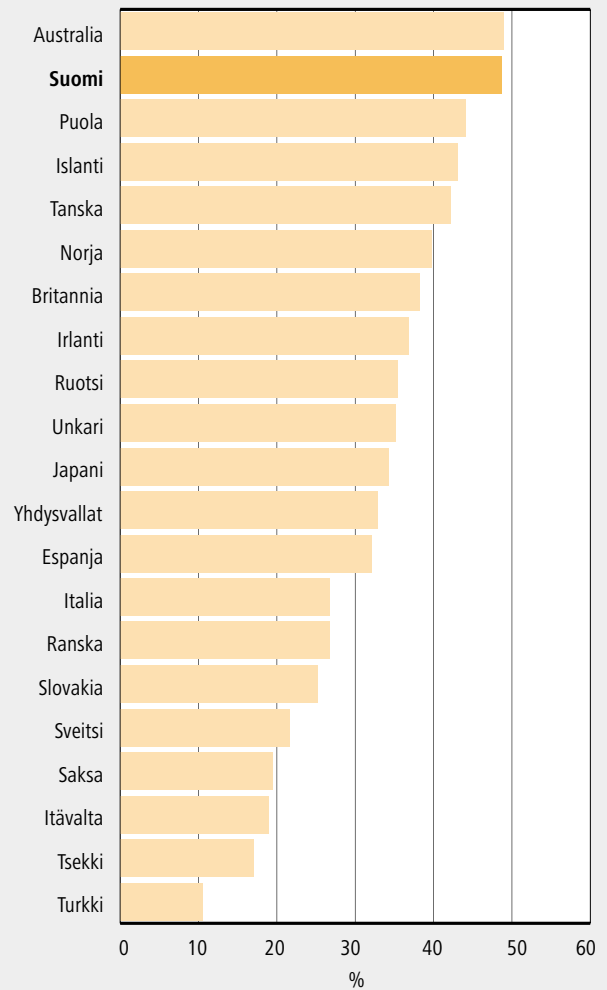
en tutkinnon suorittamisen ikäluokkaosuuksien odotusarvojen perusteella voidaan arvioida, että korkeakouluasteen suorittaneiden osuus kasvaa lähivuosina Suomessa ripeästi. Vuoden aikana suoritettujen tutkintomäärien perusteella laskettu odotusarvo kertoo, kuinka suuren osuuden väestöstä voidaan arvioida suorittavan korkeakouluasteen tutkinnon elämänsä jossain vaiheessa, jos tutkinnon suorittamisen yleisyys säilyy kyseisen vuoden tasolla. Koska koulutus- ja väestörakenteissa tapahtuu jatkuvia muutoksia odotusarvoihin on suhtauduttava varauksin.

Kuvio 3.
Korkea-asteen (ISCED 5/6) suorittaneiden osuus 25–64-v. väestöstä OECD-maissa vuonna 2003.

Lähde: Education at a Glance. OECD Indicators 2005. OECD 2005

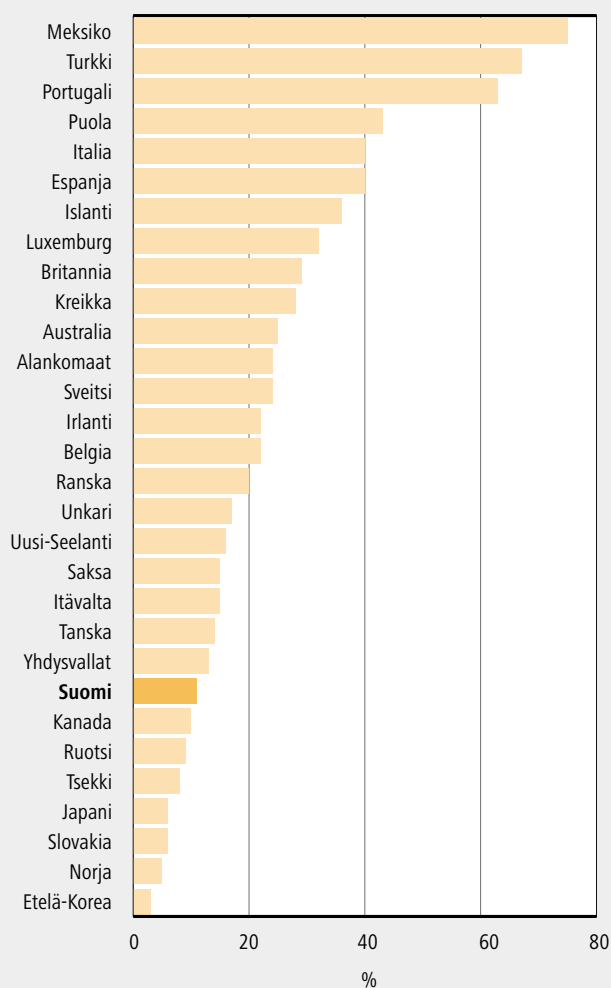
Kuvio 4.
Korkeakouluasteen (ISCED 5A/6) suorittamisen odotusarvo eräissä OECD-maissa vuonna 2003.

Lähde: Education at a Glance. OECD Indicators 2005. OECD 2005

Suomessa korkeakouluasteen suorittamisen odotusarvo on tällä hetkellä noin 49 prosenttia, joka on OECD-maiden korkein odotusarvo yhdessä Australian kanssa (kuvio 4). Väestön koulutusrakteessa muutokset ovat hitaita, joten tutkinnon suorittamisen yleisyyden on säilyttävä Suomessa vuosikymmeniä tällä tasolla, jotta odotusarvo toteutuisi. Odotusarvon ja väestön tämän hetkisen koulutustason suuri ero indikoi korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuuden kasvavan Suomessa lähitulevaisuudessa nopeasti.

Kuvio 5.
Vain perusasteen koulutuksen (ISCED 2) tai vähemmän suorittaneiden osuus 25–34-v. väestöstä OECD-maissa vuonna 2003.

Lähde: Education at a Glance. OECD Indicators 2005. OECD 2005

Suomessa on verrattain vähän heikosti koulutettuja nuoria – nuoret miehet syrjäytymisvaarassa

Korkean kouluttautumisen lisäksi yhteiskunnan kannalta on tärkeää, että heikosti koulutettuja olisi mahdollisimman vähän. Huono pohjakoulutus johtaa usein työttömyyteen ja syrjäytymiseen. Eri-tyisesti nuorten riittävään kouluttautumiseen kiinnitetään huomiota.

OECD-indikaattorien perusteella voidaan vertailla perusasteen koulutuksen varassa olevien osuutta väestöstä. Suomi näyttää kansainvälisessä vertailussa onnistuneen suhteellisen hyvin nuorten kannustamisessa riittävän pohjakoulutuksen hankkimiseen.

Suomessa 25–34-vuotiaasta väestöstä 11 prosenttia on suorittanut vain perusasteen koulutuksen. OECD-maiden keskiarvo on selvästi korkeampi, 25 prosenttia. Pienin osuus on Etelä-Koreassa, jossa perusasteen koulutuksen varassa on vain kolme prosenttia 25–34-vuotiaista. Suurin vähän koulutettujen osuus on Turkissa ja Meksikossa. Turkissa 67 prosenttia 25–34-vuotiaista on suorittanut vain perusasteen koulutuksen tai vähemmän. Meksikossa tämä osuus on peräti 75 prosenttia 25–34-vuotiaista (kuvio 5).

Erot nuorempien ja vanhempien ikäluokkien välillä ovat tässäkin indikaattorissa suuria. Esimerkiksi Suomessa 55–64-vuotiaiden ikäryhmässä 45 prosenttia on perusasteen koulutuksen varassa, kun 25–34-vuotiaiden osuus on 11 prosenttia. OECD-maiden keskiarvo on 55–64-vuotiaiden ryhmässä 49 prosenttia ja 25–34-vuotiaissa jo mainittu 25 prosenttia.

Nuorten miesten syrjäytymisvaara on Suomessa korkeampi kuin nuorten naisten sillä 25–34-vuotiaista miehistä 13 prosenttia on perusasteen koulutuksen varassa, kun naisten osuus on vain kahdeksan prosenttia. Sukupuolten ero 25–34-vuotiaiden naisten eduksi on selvästi suurempi kuin OECD-maiden keskiarvo, jossa ero naisten eduksi on vain yksi prosenttiyksikkö. Suomea suurempi ero nuorten naisten eduksi on vain Puolassa, Portugalissa, Kreikassa, Espanjassa ja Irlannissa. □

Kirjoittaja on yliaktuaari Tilastokeskuksen Henkilötalot-yksikössä.

Lähde:
Education at a Glance. OECD Indicators 2005. OECD 2005.